

NOPTI LA HANUL DIN ANTIMOVO

D U Ş M A N I I

Asă se întâmplă ca, atunci când Hristo Mesecicata intră în hanul de Antimovo, sa nu fie acolo nimeni și el, în loc sa se așeze la vre-o masă, rămase la use și începă a răsuci o țigare. Sărândoaia, tânăra, care scriă ceva în catastif, îl privi în grabă, surăse și zise:

— Bine ai venit, moș Hristu! Ce mai e nou?

— Noutatea este casultanul turcilor s'a turcit. Toate sunt în rânduială, numai caspânului n'au să-i dea mustăținici chelului păr.

Sărândoaia își întoarse fața spre el, îl privi cu ochi negri și răs.

— Ei, asta-i, moș Hristu. Spune altceva, altceva. Dumneata umbli prin sate, le stipe toate.

— Și altceva să-ți spuie atunci: ieri Sărnenii și Bistricenii erau sa se omoare Mare bătae a fost. Se ceartă pentru izlaz, dar cearta asta e mai veche ca mine, ba și data. Tocmai treceam pe acolo și i-am privit. Undeau pornit pluguri și dintr'un sat și dială alt, ca antilerăanii erau călări înainte, întocmai ca războiu, iar pe urmă veneau pedestrașii și făceau o gălăgie par'că eră nuntă turcească. Am oprit calul să-privesc. Când au ajuns la hotar...

— Dar pentru ce se ceartă?

— Pentru o bucată de loc. Și sa zici cae mare, dar e uite asă, o bucățică, încât dac'ân măgar s'ar rostogoli pe el, i-arrămâne coada afară. În căpătănare omenească nu-l lasă nici unii nici ailalti, și unii vor să-lare și ailalti, de-ai au scos si plugurile. Și veau sa spun, m'oprit să-i privesc. Când au ajuns la hotar au iesit unii înaintea altora ca cocosi se certau.

Și unde au strigat ai de pe urma: hu-uși ailalti: hu-u, si unde s'au însfăcau au intranii în alții val vârtej. Jucau ciomegele de par'că scuturau perii.

— Doamne, Dumnezeule! Trebuie că s'au izbit rău!

— Nu, n'au nimic. Pentru că dac' dintr'o sută de inși jumătate sunt nebuni, ailaltă jumătate sunt cuminți.

Au intrat întreei și i-au despărțit. Dar tot au fost unii cu capetele sparte și cu mâinile rupte. Acum au săse judece.

— Au sa umple buzunarele avocatilor.

— Ia lasă astea, Vasilche, dar dac' ai ceva de mâncare, sâ-mi dai, că ursul flamand nu joacă în horă.

Sărândoaia miscă sprâncenele subțirisi făcū semn cu capuță n'are.

— N'ai? Și ma faci să-ți povestesc noutăți Bună treabă! He, alta eră maică-tarâposata, D-zeu

sa o ierte și veșnică odihnă în loc liniștit. Ce femeie eră — făcă ce făcă și togăseă ceva să te ospăteze.

Daca nu altceva, măcar o oalăde fasole aveă întotdeauna pe foc. Iar tu — n'am. Apoi când sunt flamand, cum o să-tbeau acritura ta te vin!

Mesecicata se supără și păsă înăuntru în cărciumă.

Hristo Mesecicata rămase la use

— Bine ai venit! îl salută Calmucul.

— Bine ai venit! Zi-mi mai bine drumbun, pentru că plec. Asta nu mai e han.

— Ia ascultă, măi țizule — zise Calmucul — de câți ani ești? Tot vroiam să întreb. Eu eram tânăr și am îmbătrânit și tot ești. De câți ani ești?

Mesecicata nu-i răspunse. Dar Calmucul aveă dreptate — nimeni nu putea spune de câți ani eră Mesecicata. Scund la statură, slab și încărunțit, cu ochii albaștri și mustățile tunse. Șalvarii cenușii erau tociți, dar foarte curati. Aveă ciorapi înalți cum nu mai purtă nimeni. Mesecicata eră un fel de negustor, care mai mult călpe urmăde-

¹⁾ Vezi Boabale grâu, An III N-5 și 6.

văraților negustori, dela cari luă ce rămâneă. Cum-pără câte o mărtoagă, câte o pielstricată. Negustoria lui mai dragă eră sa cumpere marfă vândută de nevoie. Cumi se aprind vreunui sărac capul, iată ca apare și Mesecicata vulturul la hoit.

Calmucul nu așteptă răspunsul; dealtși, uitase ce-l întrebuse. Mesecicata tăceă de necaz, uitându-se pe fereastră.

« Trebuie îmbucate ceva — se gândeă el — altfel nu se poate! » Și tocmai când se pregăteă se

Bistricenii 151 ascuțiră urechile

întorcă din nou la Sârândoaia ca s'o roage, înaintea hanului apărură câteva căruțe. Din ele se dădură jos vreo zece săteni, și între ei, doi cu capul legat.

— Iată-i pe Bistriceni — își zise Mesecicata — se duc sa se plângă. Iată-și pe răniți.

Bistricenii intrară, urmândorba începută pe drum:

— O să-i povestim tot, asă cum a fost — ziceă moș Ivan Titef, care-i conduceă.

— O să-i spunem, și el, aucațul, își stie treaba. Iar tu, Nedio, situ, Ivane de cum ointră în oras, sa mergeți drept la doftor ca va vadă capetele și sa va dea certificate. Tâlharii naibeii, nu le e rușine! Lasă-i învățămoși minte...

— O să-i dati în judecată pe Sârnenii întrebă Mesecicata.

— O să-i urmărim cu judecată până în pânzele albe. O să alergăm până-o cădeă căciulidă cap. Și copiilor o sa le lăsăm cu limbe moarte sa se judece. Astia nu sunt oameni i — Tâlharii,

— Ce vrei dela ei, dacă trăiesc în pădure — Zise un altul. — Dă-le să pască câpre și sa cânte din cimpoi. Parcă cimpoiul se face din piele de capră.

— Asta să le dai, cimpoi și hoție.

Dupa ce se așezară în juru două mese nu scoasera Bistricenii din traistele locurate! Pâini rumene crescute, brânză slănină afumată. Unii desfăcură maramenchenarate și din ele se arătară găinfierte scâte un găvânde sare.

Mesecicata privi mâncarea asta și ochii îi rămaseră pe mese. Dintr'odată ochii albaștri și reți îi scânteiară și înfigându-se în fata Bistricenilor, zise:

— Bine zici, moș Ivane! Asă sunt Sârnenii — oameni proști. Iacăt despre cimpoi de lor — sa va povestesc eu!

Bistricenii își ascuțiră urechile.

— Intr'un an — începū Mesecicata — pornesc Sârnenii la Silistra dupa sare. Au cumpărat sare, și dupa ce au încărcat-o în căruțe au pornit înapoi. Când au ajuns la Canara — stitice pădure e acolo — au oprit său dat drumul cailor. Au intrat câte puțin în pădure, chipurile ca să taie câte o prăjină, și dând peste soc se apucară să-si facă fluere. Fac fluere, le încearcă — pădurea asigură de-atâta fluerătură. Se pornū ploaieșarea se topește, dar cinesa simtă — fluerătorii suera prin pădure. Când la urmă se întoarseră, ce sa vadă? sub fiecare căruță băltoacăjar de sare nici pomeneală!

Bistricenii rasera. Rasera până sicei cuape-télé legate. Și pentru că simțiră hazubeva mai târziu, răsul rasun mai tare și mai vesel.

— Sa trăești, Hristo! strigă moș Ivan Titef cu ochii înlăcrămați de răs.

— Fluerari, sisarea s'a topit... Ha-ha-ha! Iti multumesc de poveste, omule. Ia ascultă, Hristo, tu poate că esti flamand. Vino și a din pâinea noastră. Asă. Poftește-te singur.

Jupâneasă, adu un pahar și pentru moș Hristu!

Bistricenii mâncară și băură, și mâncă cu ei și Mesecicata.

Dar pentru că se grăbeau, își legară traistele, mai rasera de fluerari și o porniră spre oras.

Ca mulți bătrâni, Mesecicata aveă obiceiul sa vorbească de unul singur și când Bistricenii ieșiră, își zise tare:

— Frumos te ospătași, Hristule! Ah, Hristule, frumos mai te ospătași!

Nu trecū multă vreme și altă căruțe se opriră în fata hanului: erau Sârnenii. Se deosebeă dupa glasurile puternice. Parcă nu-si vorbeau și se certau. Intrara voinici, chipeși, cu căciuli mari,

mustăciosi și nerăși. Dar toate aveau pe ei era nou — anterior roșu, nădragde abia și călțuni albi ca zăpada. Ei la rândul lor îi suduia pe Bistricenii. Și cutoate că-l cunostepe Mesecicata, întărâtați de ură, îpriveau pe un dusman.

— Ali întârziat, flăcăilor! — le zise încet Mesecicata.

Putin dacă va mai grăbeați, îi găseați aipe Bistriceni cumos, Ivan Titef.

— Au fost aici?

— Aici. Cum simțirînsă că veniau șters-o.

Sârnenii răsă și ei. Căși Bistricenii, scoaseră traistele și mai mari și începură sa mănânce.

— Bistriceniiaștia sunt oameni subțiri — începū Mesecicata. Oameni piperniciți, s'au îmbrăcat în pantaloni, și la muncă merg în papuci. Stare mai sunt fricosi. Când se întâmplă de vine vreun urs în satul lor, toți se culcă casă-i calcede frica. Dar știți de ce?

Sârnenii ciuliră urechile.

— Sa va povestesc. Intr'un an veniră țigani în satul lor cu ursul. Culcândușă înopare légat ursul.

Dar sălbăticiune nu e? Ursul se desleagă, târăste lanțul și fuge. Tot umblând elșe băgă în cotetul lui Vasile Consulul. Il știți?

— Cum sa nu! ei?

— Gâinile cârăiră, iar Consulul își zise: << vulpea ». Se duce și închide cotetul. Păsă aducă Vasilița lumânarea, Consulul văzu că acebeva împinge dinăuntru capacul cotetului și își puse spinarea ca să-l ție.

« Fa, femeie! — zise — asta-i ceva mare, trebuie sa fie viezurulfinului! » Și, când întinse nevasta-sa lumânarea și priviră, ce sa vadă: ursul Fuga în casa, se încuie și strigă: « ursu ». Se auzidîn vecin în vecin și tot satul se puse sa strige: ursu! până la ziuă. Iar ursul, încurcat în lanț, sedă în cotet. Țiganul veni și își luă țigara.

Sărirăatunci Bistricenii — să-l omoare. I-au luat zece poli de aur pentru o gaina sugrumată de urs și asta nu câ făcea gaina atâta, ci pentru frica trasă toatănoaptea!

Încă înainte sa isprăvească Mesecicata, Sârnenii se strămbară de răs și, când isprăvi de-abinelea, nu mai radeau, ci urlau ca lupii.

— Sa trăești, Hristule! Sa trăești sută de ani! — strigă cel mai bătrân din Sârneni. Lua-te-ar naiba sa te ia! O sa ma faci sa mor de răs. Iavino, vino și îmbugă din pâinea noastră...

— Eu am mâncat — zise Mesecicata și, cum Sărândoaia râdea, o privi și îi făcū cu ochiul — nu sunt flamand, dar dacă faceticinste cu ceva, aș bea un vin.

— Jupâneaso, dă-i o jumătate oca de vin!

Porunciră vin și pentru Calmuc. Dacă s'ar fi aflat și alții în cărciumă și lor le-afi dat. Calmucul ridică paharul și, cum nu prea ascultase ce se vorbise, zise:

— Să trăiți, scumpi oaspeți Sârnenii? Crăpare-ar de ursari!

Bău, se lînesi și privi casi când ar fi zis ceva frumos. Bine că nu-l auziră Sârnenii. Unidîn ei însă grăi:

— Ce, ce? Ce tot trancâne ăla!

— E beat — zise Mesecicata — nu stie ce spune.

Calmucul pricepū că a încurcat-o, își mușcă barba și tăcū.

Sârnenii se sculară săpîe. Bătrânul care-i ducea, își încruntă sprâncenile și zise: « Cum ajungem, Cherane, vă ducetdrept la doftor. Tu îți arăți mâna, și tu, Stoip, să arăunde ai fost înjunghiat. Sa zici că ai o coastă ruptă ».

Și plecară cu căruțelelor, bătute în fier, grêle ca tunul și caii iuți bine hrăniți.

Mesecicata rămase singur, răsă și bombăni ca pentru sine. Calmucul se dădū jos de pe bancă, veni la el și îi zise:

— Ce s'a întâmplat, mai vere? Ce se supărară așa oamenii aștia?

— Ei, Calmuce, Calmuce! — zise Mesecicata — tu parcă ai iesit din mormânt. Păi, eu am povestit, am mâncat, am băut, și tu acunte trezești sa întrebă?

Tânăra Sarândoaia râdea.

O TRAIȘTĂ CU PRAF DE PUȘCĂ

Iancu, factorul poștal, se abătuse pe la cariere ca să laseo scrisoare pentru mos Moscu. După ce strigă de mai multe ori, dintr'o groapa între bolovani împărățiași încălzide soare, se arată mos Moscu, pe care Iancu îl putū vedeă cât e de abătut și cum îi lucesc ochii, ca și când se adunaseră în ei lacrimi. Moș Moscu aveă o față înțeleaptă și îngrijorată, întotdeauna când nu eră beat. Ar fizis cinevă câ e funcționar negustor sau orice altceva, dar nu câ se zdrobește sa scoată bolovani din gropi.

— Moș Moscule — zise Iancu — ai o scrisoare.

Moș Moscu luă scrisoarea, îi ceti adresa, o răsuci puțin între degete și n'odeschise, ci o îndoi

și o băgă în buzunarul vestei. Apoi se așeză jos și începū a-si răsucio țigare.

— Ce mai face primarul, Iancule?

— Ce să facă primarul — besi mănând Ma-tale, mos Moscule, ai început sa primești cam des scrisori. Nu cumva s'o fi rostuit treaba aia? Haide! De ai luă milioanele, despre care ai vorbit, sa ne pricopsim și noi pe lângă dumneata.

Moș Moscu surăse oarecum cu amărăciune și dădū din mâna.

Se uită în jos spre vale, acolo unde fusese vechiul schit turcesc înconjurat de perPerii erau înverziti ca nist buchete, și să și iarba de sub ei. Eră cald, și nu puteai săte uitde soare.

— Frumoasă vreme, Iancule. Ascultă cucl Numai mos Moscu se așază la hdimAn-
 — Cântă. S'a încălzit vremea. Cântă. Nu stii timovo. Sientrucă aveà bani — se psemân-
 vorba: până'o ciugulî frunde paucul nu care si băutură în fiecare zi.
 cântă. Eu trebuie sa ma duc, că am trebă. Râ-
 mâi cu sănătate, moșMoscule !

— Mos Moscule, zise Iancu, ai o scrisoare

Iancu își aruncă sacul pe spate și se lăsa în jos la vale.

Își aduse aminte din nou de ochii înlăcrămați al lui mos Moscu și căzu pe gânduri. Uitați, pe dealul ăsta, de când se pomeneste Antimovo și hanul dela Antimovo, s'asapât la humă. Eră o huma frumoasă și aveà căutare în toate satele din jur, dar oricât de frumoasă ar fi fost, tot huma eră și nimicalteceva. Numai iată că într'o primăvara, acum doi ani, sosi mos Moscu. Eră om arătos, cu un palton lung, negru, cu umbrelă. Merseră cu primarul la gropi, măsurară, bătură tărusi și scrișeră. Se duse apoi vorba că aceste gropi se dau numai lui moș Moscu. Aveà sa scoată tot huma, dar în ea s'ar fi găsit și altceva, foarte scump.

Incepură lucrările, cu multbani, cu mulți lucrători. Săpară santuri în lung și lat școteau huma cu cărucioarele, îngrămădeau huma într'o parte și bolovani în cealaltă. Cătescânduri și grinzi s'au cheltuit numai cu proptelele și schelele. Făcură o magazie și în ea locuia vâtaful lucrătorilor.

Se uită spre vale, unde fusese vechiul schit turcesc

Iancu se mai întoarse odată spre cariera și privi. Se auzeau ovituri înăbusite de dărâmare. De ce mos Moscu nu citea scrisoarea, ci se apucă

Din huma scoasă încârcară un întreg convoiu de căruțesi, le trimiseră undeva. Ziceau că e mostră și dacâ vor plăcea-ofabricile, atunci aveà sa începăadevărata exploatare și mos Moscu să câștige milioane. Lucrătorii săpau într'una. Vâtaful vedeà de ei, iar mos Moscunici că ieșă din han, ca și când se cununase cu Sârândoaia.

Dar orice lucruare un sfârșit. Răspunsul dela fabrici nu veni. Mos Moscu se duse, veni înapoi, dar ceva eră limpede: nu mai erau bani. Lucrul încetă, muncitorii plecară, vâtaful pârâsi lucrarea.

Sârândoaia întoarse și ea spatele lui mos Moscu. El se muta dela han și de-atunci locuștîn baraca dela cariera. Mos Moscu se dădu cu totul băuturii. Unelte, roabe, scânduri și grinzi — toate fură duse la hanul Sârândoaiei, iar de-acolo pieriră. Când nu mai ajunșenici asta, dupa ce vândū huma gata sbolovani scosi pântânci, mos Moscu începū sa scoată singur bolovani. Ivindeà și ce luăpe ei — la băutură.

din nou de lucru? Iancuse uită apoi se întoarce și o luă înainte,

Mos Moscu se apucase într'adevăr de lucru, îndată ce plecaseră Iancu, Doreă sa rămâie singur, și nu se grăbiă sa citească scrisoarea. Știă de unde vine, după cum știă sice și scris în ea, Dar nu putu sa rabde mult, iesi și m groapă, deschise scrisoarea și începui s'o citească, Măinile îi tremurau. Nu citea cuvintele în întregime și se grăbiă. Ar fi dont și sa citească scrisoarea și, de s'ar fi putut, atunci s'o uite. Ingândurat și privind înainte, o îndoi încet și o puse în buzunar.

Nu înțelegea toate citise și nici nu doreă să și mai amintească. Dar au rămas cuvinte, care îi stăteau și acum înaintea ochilor, ca focul

«Fă, drege, vino... Dimca e bolnavă, eu umblu toată ziua cutreabă străină, mi-e rușina ma mai uit la oameni...»

Mos Moscu căzu pe gânduri, se sgârci cao pisică și se făcu parcă mai mic. Se uită mereu spre perii verzi, dar nu mai vedeă nimic. Nu mai auziă nîd cucul. Nu mai putea sa lucreze. Se ridica de jos, își aruncă paltonul în spate și se îndreptă greoiu spre hanul dela Antimovo.

Ajuns acolo, se furișă de usor și nebăgat de seamă și se așeză într'un colț, încăta început nu-l văzu nimeni. Dealtfel, se întâmplase sa nu preafie oamenii în han. Erau câțiva săteni, cari iesiră curând, iar la o masă sedeau Palazof, învățătorul din Biglentiși Cervenacof, pe cari cine stipen-tru ce, tărâni și porecliseră Cerbul, Eră înalt, blond, cu ochii albaștri dar neîngrijit în îmbrăcăminte. Și el și Palazof erau oameni cari se legau de ceilalți, numai că lui mos Moscu, cel puțin de data asta, nu-i ardeă de glume.

Nu trecu multă vreme și Palazof îl văzu și îl împinse pe Cervenacof și zise:

— A venit mosul. Iată uită ce posomorît e, ca un cocoș pe ploaie. Cervenacof îl privi pe mos Moscu pe deasupra ochelariilor și zise:

— Ce ai, mos Moscule, nu cumva ești bolnav?

— N'am nimic; am scos bolovani și sunt obosit.

Și, ca sa le arate că nu-i arde de vorbă, mos Moscu își întoarce privirea delai și căută înainte, Dar că aveă ceva — aveă. Prea eră dus pe gânduri.

Tânăra Sărândoia trecu, sa ducă rachiul comandat de mos Moscu. De cum se încălșise vremea, ea lepădase cojocelul și părăi acum mai svelț și mai mlădioasă, întocmai un șarpe ce și-a năpărlit pielea. Părului trebuie eră uns cu ceva, asă eră de negru și de lucios.

Că surădeă, nu eră ceva nou — ea eră întotdeauna veselă, dar acum ochii îi străluceau, ca și când aveau în ei ceva din soarele care strălucea afară.

— Fa, Vasilco — zise Cervenacof și fata-rânji — mai uită-te și încoace, ce, noi nu sântem oameni?

— Păi nu va privesc, ce vrei?

— Ne privești! Stai totpe pragul usi și te uită afară. Las' că știu eu, știu eu pe cine aștepti...

Sărândoia răsese porndin nou spre ușă. Știă că este pândit și surădeă.

— Il așteaptă pe Matei — zise Cervenacof. Pentru el s'a gătită să.

— Poate cao fi și pentru mos Moscu.

— Nu e pentru el, învățătorule. Nu e nici pentru mine și nici pentru tine. Noi am trecut din rând. Sântem de cei reformați. Lumea e ca scara: unii urca, alții scoboară.

— Nu scară, ci roată — zise Palasof.

— Sa fie și roată. Vreau sa sic, că mos Moscu eră cândva la loc de cinste, dar acum nu mai e. Acum e Matei din Preselți. Iar mos Moscu a înfipt aici rădăcini și nu se mai mișcă din loc. Dar și d-ta, fugiseși cu aiia, artista de circși iată că iar te-ai întors. Asă sântem toți. Tuturor ni s'a făcut una și aceeașvraje — umblămpe unde umblăm, și tot în jurul hanului dela Antimovo ne învărtim. Roim în jurul Vasilicai tocmai cum face calulla treerat. Nu-asă?

— Asă e. Numai că acum Vasilica se învărtește ea mai mult în jurul lui Matei decât el în jurul ei.

— Și asă sa fie, totnu esttu sau eu. Acum Matei e stăpân. Adevărat, o fi anude când a murit tată-său? Nu e — a murit înainte de seceris. Dumnezeu să-l ierte pe nea Matacheș om bun eră. Și știu cum a murit. Se dusesse în oraș ca sa tocmească oameni la secerat. Grăul eră des și muncitori nu se găsiu. Tocmise douăzeci de inși, iar când s'aintors la hanul lui Temelcu, aflăcă oamenii luați de el plecaseră în altă parte. S'a necăjit. Eră un om spătos și voinic. Mai eră și o căldură strașnică. A scos batista să și ștergă sudoarea, a căzutsi și-adat sufletu de damba.

Se auzi un câscat prelung și două mâini lungi se întinseră trosnind. Eră Calmucul.

— Asă e lumea, ce va mirați! — zise el. Care, cum îi e scris... Mai, dar voi va cinstiți singuri, beti numai voi și vă gândiți ca mai e cineva alături...

Se apropiă prânzul și puțin câte puțin hanul începui să se umplede săteni. Unii se întorceau dela moara dinspre Batova și duceau în căruțe saci cu făină și țărât. Alții veneau dinspre oraș și aduceau bulgări de sare, funii, coase noi. Cu toții erau veseli, pentru că tot drumul ochii nu le priviseră altceva decât spicele grâului. Anul făgăduiă belșug. Cei mai mulți din sateni erau Sărneni și, cum se zice, dădeau și arvună la galceavă.

Intră și unul din Bistrița Petco Ducof, om cu stare, și vrând sa stea ceva mai la o parte de Sărneni, se așeză lângă Cervenacof.

— De când te caut, Cerbule — zise el, vreau să-mi vinzi o secerătoare.

Cervenacof atăta așteptă. Se apucă numai decăt de treabă.

Nu trecu nici o jumătate de ceas și cărciuma se umplu de o strasnică larmă. Toti vorbeau, într'un colț se certau, în celălalt — cântau. Mos Moscu se schimbă. Puțin beat, era vesel și umbla de la masă la masă, vorbind cu toți, bând cu toți. Iar acolo unde cântau, cânta și el...

— Moș Moscule, — îl întrebă câte ceva — ce mai scoți acum din gori — aur sau argint

— Scot huma, Vrei huma?

— Mai rade-te și d-ta ca sa te plaça Sărândoia! — îi spune altul.

— Ce fel de om e ăsta?

— Om pierdut. Un betiv.

Moscu se apucă de barba lui albă și aspră și rădea. Văzând că Cervenacof îl privește și-i strigă:

— Destul ai jefuit lumea, ma Cerbul!

Cervenacof se uitase la el cu totu în tâmplător, și aproape nu-l băgase de seamă. Mos Moscu se supără și-i strigă:

— Am să-ti rup eu ție coarnele!

Cu certuri, cugălăgie, pornind iar întorcându-se, Sărândoia în sfârșit plecară. Atunci bogatul Bistricean se hotărî să se ducă și, grav, cum era tot timpul, arătă cu ochii spre mos Moscu și-l întrebă încet pe Cervenacof:

— Ce fel de om e ăsta?

— Om pierdut. Un betiv.

Cervenacof își domoli glasul și începuse să povestească încă ceva. La urmă plecă și Bistriceanul. Mulțumit, că izbutise să vândă o secerătoare, Cervenacof își frecă palmele, răsăsi-l căud în ochii pe moș Moscu. Dar moș Moscu își pusese capul pe o masă și adormise. Veni Palazof, după ce amândoi cu Cervenacof îl priviră pe mos Moscu și făcând hazle sforăitul lui, se așezară din nou la o masă, începând vorba.

În cărciuma mai rămăseseră câțiva săteni.

Câta vreme fu sgomot, mos Moscu dormi, dar cum se făcu liniște, se trezi și se uită. Era încă beat și i se părea că visează în jurul mese stăteau și mâncau — Cervenacof, Palazof, Sărândoia și încă un tânăr, cumustăcioara neagra și cu o barba mică, moale. Căcătă omul ăsta? Mos Moscu își aduse aminte încet sigreu. Deodată se maniă și sângele îi năvăli la cap: tânărul era Matei din Presleți. De când murise taică-său, la o zi, la doua, venea la han. Iacă că era cel mai drag oaspe al Sărândoiaiei. El e bogat are bani. Nu de mult, și el stătea așa, iar în fața lui la fel stătea Sărândoiaia.

Mos Moscu izbi cupaharul în masă.

— Vasilco, dă-mio sticluta cu rachiu!

Și, cum sprâncenele subțiri ale Sărândoiaiei se încrunțară, mos Moscu striga mai tare:

— Hai, scoală-te adu-mi sticluta, și auzi și eu ambani!

— Moș Moscule, — zise Palazof — ai tras un pui de somn, ia spune ce ai visat? Nu cumva milioanele?

Toti se întoarseră spre mos Moscu și rasera, Numai Matei din Presleți nici că-l privi Mos Moscu se supără și mai tare, și ochii îi scânteiară ca tăciunele.

— Vasilco, adu-mi rachiu, îți zic. Să mi-l aduci, uite aici, așa. Nu mă face să-mi deschid gura și să spuie cinesânt și ce sânt!

Sărândoiaia se rosi și își încrunță din nou sprâncenele subțiri.

— Destul — zise ea. — Nu mai am rachiu.

— N'ai? N'ai?

Mos Moscu se ridică, își împletici picioarele și porni spre Sărândoiaia,

Matei nici acum nu-l privi pe mos Moscu, privirea-i era atintită la Sărândoiaia săbiă zămbiă. Supărată, Sărândoiaia se uită la mos Moscu, care tot venea spre ea, se întoarse și ochii ei se întâlniră cu ai Calmucului. Nimeni nu pricepu dacă i-a făcut sau nu vreun semn, dar Calmucul se smulse de pe laviță, atinându-l pe Mos Moscu și-l acoperi cu statura-i înaltă,

— Liniștește-te, bre, Moscule, liniștește-te, îți zic — făcu el — stai jos, stai la locul tău, Bulgarule!

Și tot împingându-l dinaintea lui, fără nici o caznă, de parcă era un copil, Calmucul se întoarse și privi din nou pe Sărândoiaia. Ea dădu din cap și-i arătă usa. Atunci Calmucul îl apucă

pe mos Moscu si-l târi afară. Acesta vrù sa zică ceva, dar nu se auzi, fiindcă toțiafară de Matei, radeau.

Dupa puțin Calmucul se înapoiă.

— A plecat? — întrebă Cervenacof,

— Unde sa pièce? Om beat. A căzut acolo lângă gard și adormit.

Cervenacof râse. Toți luară paharele și, pe când ciocniau, Sărăndoaia și Matei își surâseră privind-se în ochi.

Câteva zile mai târziu Iancu, factorul poștei, abătù din nou pe la gropi, dar de data asta n'aduse scrisoare, ci un băiat de vreo 14-15 ani. Mos Moscu se întâmplă sa fie beat, încât abia putù să-si dea seamă că băiatul e copilul său, Ionco. El îl privi cu o privire turbure de bețiv; vrù sa zică ceva, dar nu îndrăzni să vorbească pentru că își simțea limba îngroșată. Se culcă să adormi. Când, după câteva ceasuri trezìră din nou bun, cuminte și, apăsător de rusine și chin, cu ochii tristiși înlăcrămați începù să întrebă pe băiat de toate câte. Și-i privi hainele vechi și cărpice, parcă înghițea ceva care-l sugrumă.

— Dimca e greu bolnavă — zise din nou copilul. — Mama a zis sa viacășă. Sa mergem împreună,

— O sa mergem, Ionco, o sa mergem. Chiar mâine om mai strânge câte ceva de pe aici și om plecă.

În ziua aceea mos Moscu lucră puțin și spre seară, când vechile-i obiceiuri apărură iar se hotărî să meargă la han.

— Tată, — zise Ionco — sa nu mai mergem la cărciumă. Așa a poruncit mama...

— Nu pot, fiule, ce sa fac. N'o sa beau mult. O sa stăm puțin și ne întorcem.

Dar, ca întotdeauna, mos Moscu se îmbătă. Și îi eră drag că are așa băiat și numai de el vorbea Sărăndoaiei.

La înapoiere, se tot opră în drumșe clătina și da din mâini spre băiat, îl privi cu ochi fiorosi și țipă:

— Cu-u-u-mă Tu o sa ma înveți pe mine! Tu ai sa poruncești lu' tată-tu! Măgarule Sa taci din gură!

Mos Moscu tot amână plecarea. Băiatul eră blând, ascultător, se împacă cu împrejurările și începù să-l ajute pe tată-său. Și pentru că mos Moscu întrebă în praf de pușcăla spargerea bolovanilor, detunăturile strasne desfătau pe băiat care se silea tot mai mult la treabă. Ambii, tată și fiu, lucrau împreună și împreună dormiau în baracă.

Zilele treceau una după alta. Câte odată plouă, la început cu fulgere și vânt, apoi se liniștea, ceata se întindea pe câmp și ploaia cădea încet și liniștită. Pretutindeni pe burueni și pe iarbă, pe frunze și pe copaci, lăcrămau picături. Curând soarele dogorea și poenele străluceau și mai verzi.

Și o altă verdeată se zărea în dosul lor — ogoarele. Dar ele nu erau de un verde lucitor ca iarba, ci întunecate, aproape vinete, legănate ca marea. Sâtenii cari veneau, din diferite parti, spre han, duceau culoarea și lărgimea aceasta în ochi. Se auzeau numai « mulțumescu-Ți, Doamne » și vinul se turnă în pahare mari. Mos Moscu beși el și se bucură de belșug. Iaralături îi stătea Ionco, cu fața-i arsă de soare, frumos, ochii mari și speriați.

Chinuit de rusine și pocăință, mos Moscu spunea aproape în fiecare dimineată:

Ioncule, diseară strângem ce avem și mâine plecăm.

Ionco se obișnuise cu tată-său și îngăduia chiar sa glumească cel și îi spunea:

— Ne ducem până la han și ne întorcem.

Intr'o zi Iancu aduse iar o scrisoare lui mos Moscu. În ziua aceea el se îmbătă în așa hal încât îi veni rău și căzu sub masă. Sărăndoaia trase pe copil de o parte, îl duse în casa și pentru că ea îi ducea de grije și îl spălă, îi dădu haine curate și-l ospătă. Apoi se întoarse să-l vadă pe mos Moscu. Calmucul îl ridicase de jos punându-l sa se culce pe laviță, dar acolo unde căzuse, Sărăndoaia găsi o scrisoare și — păcat, nepăcat — o luă și o citi.

Dupa aceea se duse la teighe îngândurată. Deschise din nou scrisoarea și citi de mai mulți aceleasi cuvinte: « Dimca e tot mai rau, eu m'am înțepat și nu mai pot munci. Dacă vii, dacă nu, nu veni. Trimite-l numai pe copil, sa vie Ionco... ». Sărăndoaia îndoii scrisoarea și se îngândură din nou.

A doua zi în zori, Cervenacof se duse la gropile lui mos Moscu. Nu spuse nici o glumă, nu râse. Îl luă la o parte pe mos Moscu și îi vorbi îndelung. Dupa aceea, mos Moscu se întoarse și îi spuse lui Ionco:

— Ionco, plecăm...

N'aveau ce strânge; se pregătiră și se urcară în căruța adusă de Cervenacof. Opriră mai întâiu, bineînțeles, la hanul din Antimov. La del veselă, Sărăndoaia se așeză lângă ei și spuse:

— Zilele astea mi-am făcut socoteala. Am găsit, mos Moscule, ca mi-ai lăsat niste bani păstrare pe cari eu am uitat sa ti-i maidau înapoi. Iată-i — și îi întinse o legăturică.

Mos Moscu nu-si putù aduce aminte de banii aceștia și nu vrù să-i ia. Dar se făcuse așa de blând, așa de bun, încât se supuse vorbelor lui Cervenacof și ale Sărăndoaiei lui bani. După sa se cinstiră și porniră la drum. Mos Moscu se așeză în căruța încovoiat. Când căruța o luă din loc, Ionco se întoarse și salută cu căciula, dar mos Moscu nu se întoarse. Cervenacof și Sărăndoaia stăteau în prispa hanului. De undeva, apăruse lângă ei și Palazof.

— Să pièce și să-si vază de copii — zise Sărăndoaia. M'am pedepsit destul cu omul ăsta.

— L-am convins, a plecat, — zise Cervenacof. Numai, nu știu... Mi-e teamă să nu se întorcă.

Sărândoia îl privi pe Cervenacof, îl privi mai cu osebire pe Palazof și ochii îi străluciră.

Dupa doua zile, pe laamiaza, o căruță se opri înaintea hanului și din ea coborî moș Moscu. Sărândoia îl privi, îl privi, își amintea cuvintele lui Cervenacof și nu zise nimic. Moș Moscu mai eră și beat, El se ținea blând de pchii și se scufundaseră, tristiși înfrigurați.

— Am trimis pe băiat, iar eu m'amântos —

In spre seară un bubuit puternic zgudui pământul

povestea el Sărândoiaei. L-am suit în tren. Bani nu i-am cheltuit, nu te terne. I-am dat lui pe toți. Iar eu m'am întors. Nu pot să mă duc așa,

ia te uită la mine! Am cumpărat o traistă cu iarbă de puscă, am să mai scot ceva bolovani și atunci.

Secerisul sosise. Nu mai erau țărani în han. Dacă unii se abăteau, nu se luau băutura și vorbeau și nici nu zăboveau prea mult. Când vedeau rachiul înaintea lui moș Moscu, îl priveau greu și încruntat. Sărândoia deasemenea îi vorbea lui moș Moscu. Până și Calmucul, așa cum dormita în colțul lui, mai deschidea ochii, dar, ca și când nu-l băgasese seamă, îi închidea din nou.

Și în hanul acesta, unde petrecuse atâta vreme, moș Moscu se simți aruncat și netrebuincios, simți că e străin.

Bău mult, dar, ca o minune, nu căzu și se putu duce fără să se legene. Ducea cel și traista cu iarba de puscă pe care o cumpărase de la târg.

Plecă pe la prânz. Eră o zi fierbinte. În spre seară un bubuit puternic zgudui pământul și toate ferestrele hanului de la Antimovo se cutremurara. Crezură că e vreun trăsnet din cer, ca vine ploaie, dar eră senin. Ceva mai târziu, tocmai dinspre gropi, se înălța un nor negru și înfricos de fum.

Întăul care veni de-acolo fû Iancu și roșude oboesală zise;

— Ați auzit cum a tunat? A luat foc iarba de puscă a lui moș Moscu. L-au scos ars, negru ca tăciunele.

Dupa aceea lăncu mai adăugă:

— Dumnezeu să-l odihnească, sărman! Nu se știe cum s'a întâmplat, sau cape când eră beat a aruncat țigara... Cum s'a întâmplat se știe...

Sărândoia stătea în dosul teighelei și sculță. Se îngălbeni la început, apoi fața se roși și, casă-si găsească de lucru, începă a șterge teigheaua cu cărpa. Așa eră de încurcată că nu vedeă ce face.

— Vai! — strigă ea și își apuca degetul. Na, m'am tăiat din pricina omului ăstuia. M'am întepat în cutitas... Se înțelege oca să audă, betiv ca el... Vaclim m'am întepat!

Abia apuca să-si legedegetul și o căruță cu caii roibi se opri înaintea hanului. Eră Matei din Preselți. Sărândoia își dresă părul, surăse și-si arunca privirea în spre usa, pe care trebuia să intre Matei.

ÎNTĂLNIREA

Intr'o seara, când soarele trecuse peste deal și umbrele strasinilose însirase în lăung, hanul de la Antimovo intră un om necunoscut și puțin cam ciudat. Un astfel de călător nu mai trecuse prin partea locului. Eră un om alb de-abinelea, drept, înalt și dupa toate semănăa vechiu militar. Eră îmbrăcat ca totii sătenii din împrejurimi, cu mintean și abă scurtă, dar în loc de sal-

vari, aveă pantaloni cachi și cisme până peste genunchi.

Partea cea mai ciudată la el eră că unul din ochi — pesemne nu numai orbit, dar și rastriat — eră acoperit cu o bucatică de piele legată cu un snur negru în jurul capului. Celălalt ochiu privia semeț sivioiu.

Necunoscutul făcu câțiva pași greu, apăsător,

ca si când așteptăsa sune pîntenla picioare, si țineă, dupa obișnuință, coatele puțin desfăcute, așa cum fac pehlivani turci, cași când țineă să nu atingă sabia si tocul revolverului pe care nu le aveă acum la brău. Se opri în mijlocul cârciumii si privi. Nu-i eră de oameni, ci privi la cuprins si parcă își aduceă amintede ceva îndepărtat. O lumină de bucurie tresări în singuru-i ochiu.

Se nimeriseră în cârciumă numai Chiro Coto-manul si Ivan cimpoerul din Antimovo. Cu toate că eră de vreme, băuseră ceva, Ivan mai și cântase, dar pentru că nu Chiro cinstise, ci un alt om, care plecase, Ivan își strânsese cimpoiul și-l băgă în pungade piele.

De cum intră necunoscutul, Chiro îl privi, clipi din genele-i înrosite si sari:

Aha! — strigă el. — Are haz! Sau eu nu vād bine, sau prietenul meu s'a schimbat prea mult. Nu ești tu Vitan Ciausul? Sergent major de jandarmi!

— Chiar eu sunt — zise necunoscutul. Itar ești Chiro din Antimovo?

— Vitane! Frățioare!

Și sărind la călător, Chiro îi prinse mîna pe care o scutură, dar, pentru că asta lise părula amândoi prea puțin, se îmbrățișară, dupa obiceiul luat dela Turci, lipindu-se trei ori capuând de o parte când de cealaltă pieptului. Apoi se priviră bucuroși, mișcați, si nu mai știură să-și mai zică.

— De douăzeci de ani nu ne-am văzut — zise Chiro. Dar ce ai? Ce ți s'a întâmplat laochiu?

— E poveste lungă. Am să-ți povestesc, pentru că pe aici, prin părțile astea s'a întâmplat. Dar să ne așezăm mai întâiu jos si sa ne cinstim dupa obicei.

Sărândoia veni sa ștearga masa. Văzuse tot, cuprinsă fără voie de stima pe care o insuflă statura bărbătească a bătrânului, îl privi cu luare aminte și, dupa obiceiul ei, surâdea, roșie și frumoasă.

— Ce ma privești așa? — îi zise Vitan Ciausul — nu mă cunoști eu te stîncă de mica. Parcă o vād pe mamă-sa, bătrâna Sărândoia zise el lui Chiro, Și ea eră toasă.

— Asta este Vitan Ciausul — zise Chiro. Nu-l ții minte, Vasilco? Sărândoia se gândi puțin:

— Vitan Ciausul! Aha, știu, îmi povestea mama. Știu. Dar cum îi ziceă celuilalt, haiducului? Solac. Solacul. Cum eră?

— Solacolu Regeb. Ti-l aduci aminte si pe el. Și eu îl țiiu minte si n'am să uit cât oiou trâi, pentru că el mi-a scos ochiul.

— Dar cum s'a întâmplat? — întrebă din nou Chiro.

— Așteaptă, e vreme. Nevastă, adu-ne vin. Si frige-ne ceva sărat. De ce ai ascuns cimpoiul, amice? Ia umflă-l! Cântă-ne ceva. Dar nu vreau din cântecele noi orășânești. Cântă-ne un cântec bătrânesc, unul trist, haiducesc. Nevastă, de

douăzeci de ani n'am fost pe-aici, parcă vād o brazul mamei tale. Adu-ne din vinul bun! Haide, dă drumul cimpoiului, amice!

Ivan umflă cimpoiul și-l dresă, și dupa ce isbuti sa găsească un ton maiestos, începă cântecul pe care îl ziceă cucapul aplecat spre cimpoi. El cântă:

Subt trandafirul alb din curte,
Dimo bătrânul stătea,
Rachiu alb el bea.

Intr'o seară în hanul din Antimovo intră un om necunoscut

— Bre, bre, breee! — strigă Chiro, Vitan Ciausul își puse mîna pe genunchiu, pînă unde ajungeau cismele de iuft, își sprijini capul si se duse pe gânduri. Ochiul se aprindea vesel și scilpea.

Cotoman eră depărte de astfel de visuri vitejești, dar vedeă că ele îi stau bine unuom ca Vitan Ciausul si de-aiaceă si păstră respect. Pe tacute, dar chiar de ar fi vorbit nu s'arfi auzit, prietenii luau paharele plinele ciocnisi turnau pe gât. Și iar ascultă cântecul. În cel din urmă Vitan Ciausul dădu din mînăsi zise cimpoierului:

— Ajunge! Odihnește-te puțin.

Cimpoiul tăcu. Vitan Ciausul își aruncă încăodată privirea asupra cârciumii, cu singuru ochiu în care parcă se zăreă o lacrimă si zise:

— Acum să-ți povestesc, Chimie, de ceace m'ai întrebat. Cred că-ai aduci aminte că Să-lacolu Regeb trecu dinspre Camcia și veni în părțile astea. Incepusea făcă mari jafuri. A fost și pe aici, în hanul asta...

Deodată o mânăse întinse pe deasupra capului lui Chiro și o voce puternică răgușită strigă:

— Vitane! Vitane! Bine ai venit ma, oaspete! Nu te-am văzut adineauri, rășă nu te vadă. Bine ai venit!

Dupa ce mai băură, de data asta împreună cu Calmucul, Vitan începù

Erà Calmucul. Rar, foarte rareori îl văzuseră atât de mișcat.

— Te-am văzut când ai intrat, dar nu te-am cunoscut, — urmă Calmucul. Dar cum am auzit că l-ai pomenit pe Regeb, parcă m'am trezid din somn. Îl știu, cum sa nu-l știu! N'a venit într-o noapte și aici ca să-l caute pe Vâlco lănarul? M'a apucat întâiu pe mine și m'a lăgat, uite, de stălpul ăla. A țipisem puțin și, până-mi vii în fire, m'a și lăgat. Vâlco lănarul se retrăsese în odaie și dormeă. La brău aveă chimirul plin cu galbeni. Nu erà asă, Vitane?

— Zi, 21 înainte!

— Ce sa mai zic. El erà să-i ia și banii și capul, dar l-a scăpat mama ăsteia — Calmucul arătă spre

Sărândoaia — bătrâna, Dumnezeu s'o ierte. S'a așezat lângăel, l-a cinstit l-a luat vorba și l-a mai și amețit — turcul a uitat de toate. Dela o vreme cântară cocosiși o caravană întreagă de Sărneni se arătară înaintea hanului... Uite ceură a strigă ursarii ăia, erau cel puțin vreo treizeci. Sa zici că Regeb s'a speriat — nu; s'a ridicat, s'a suit pe cal și a plecat. Mai erau doi inși cu el. Asă a scăpat Vâlco.

— Așă a fost — zise Vitan Căușul. — Sta acum să povestesc și eu ce mai știu. Nevastă, dă-ne vin!

Dupa ce mai băură, de data asta împreună cu Calmucul, Vitan începù:

— După neizbândade aici, la han, Regeb s'a înfuriat și mai rău. A jefuit pe popa Docio din Sărneni, a ucis pe băiatullui Giumaliu din Bistrița. Cănele turbase, dupa cum se zice, și trebuia omorât. Eu eram pe atunci sergent major de jandarmi. Aveam sub mine cincisprezece voi-nici.

— Te țiu minte, Vitane! — strigă Chiro. Ce om mândru erai! Dar armăsarul tau sur!

— Taci. Hătru erà turcul, aveă și multe gazde. Tot ce făceam, cri unde ne mișcam, află numai decât caprin telegraf. Un lucrue-a venit în ajutor: Regeb începuse sămeargă la o turcoaică, Hamidè din Saragea. Isipuneă omușingur capul în traistă.

Vream să-l prind viu. Merg la Hamidè. Când a văzut biciul sicei doi galbeni de aur pe care i-am arătat — s'a învoit la teate. Am potrivit să-i trimeată o basma, pe care el o știă, ca semnîn basma o oca de mere să-l poftescă la petrecere. Restuleră treaba noastră, o toc misem noi bine.

— Ei și, a venit?

— Nu, a simțit cănele, n'a venit. Poate că și Hamidè sa ne fi înșelat. Ce femeeră, cică turcoaică și nici că se fereă, nici nu se rusină. Parcă o vâd și acum: cu salvariide mătase, ilicul cusut numai în fir și părudespletit care îi ajungeă până sub brău. Eră femeie oacheșe, veselă, uite asă ca nevasta asta, ca Vasilica.

Sărândoaia, care, alături de ceilalti ascultă cu multă luareaminte, se roși șsurăse.

— Odată am întâlnit ope maică-sa urmă Vitan. — Erà o cadână bătrâna, uscată, neagră, mereu cu ochii plânși. Omul poate să fie de piatră, m'am gândit, poate sa fie de fier, dar dacă aude vocea maică-săi, nu se poate sa nu răspundă. Și am croit un alt plan.

Tu știu, Chiro, că pe vremea aia erà altfel în Dobrogea.

Nu erau atâtea ogoare, nici atâtea moșii, ci erà câmpie și iarba cât statura omului. Unde mai sunt acum telinile alea? — Știu numai află. Îți mai aduci aminte de ghengherlici? Ce erau ghengherlicii ăstia? Mărăcini. Mărăcinde rând măgărești. Primăvara încep sa crească, încă verzi, mici ca iarba. Iamai târzișe fac înalți, deși,

ca o adevărată pădure. Şi să le spună atunci — păduri dobrogene.

Țineau cale de o oră. În toamnă uscau, vietele făceau poteci prin ei, dar tot erau desi și când suflă vântul, trozneau și făceau zgomot — sa te apuce frica. Prin ghengherlicii ăstia se ascundeau mai mult Regeb.

— De ce nu le dădeai foc ?

— Cum așa, sa le dai foc ? Dacă le dădeam foc, se ducea totul — și ogoare, și câmp, și teie, și satele.

Am pornit odată pe urmele lui Regeb, ca după lup, și am înțeles că se ascunde prin ghengherlicii din jurulsatului lui. Ce am făcut atunci eu ? Am trimis un om șiret, un tâtar, sa spună mamei, că Regeb se ascunde prin ghengherlici, dar că chiar în noaptea aceea are de gând să fugă la Anadol și ca nu vrea sa i se arate, de teamă sa nu fie prins. Pe la miezul nopții bătrâna ieși, noi, pe dedeaparte după ea — sa nu ne vadă.

Eră o noapte strasnică. Nici lumină și nici întineric și cât privea spre cer, se vedea peste dealuri, luna subțiată și întoarsă în jos ca seceră.

Bătrâna nu intră în ghingherlici, ci o lupe margine. Și unde fosneau și săsăiau de vânt spinii, de parcă erau plini de serpi. Bătrâna mergea și strigă încet: «Regeb ! Regeb ! Noi ne ținem pe urma ei în întineric, ne tarampe jos.

Nimeni nu-i răspunde bătrânei. Luna apuse și se făcu și mai întineric. La o vreme bătrâna tăcu ; o pierduserăm. Am crezut ca Regeb a ieșit și vorbesc undeva. Ne târâm încet și auzim glasuri. O vedem pe bătrâna că stajos și plânge. Plângea

și bocea de parcă cântă. Mi-aduc amintecă aveă o furcă la brâu, dar nu torcea. Și de ce o luase ? Furca eră înfiptă în brâu.

Fosni ceva în ghengherlici și se arată un om. Eram aproape ; l-am cunoscut pe Regeb. Am strigat pe turceste <<davrama » — adică sa se predea — dar în aceas clipă fulgeră detunătură și simții că ceva ma dogori la umăr. Am înțeles că sunt rănit. Dar oamenii erau ca lupii sărit cu totii dintr'odată și într'o clipă Regeb fu legat ca un sac.

Tocmai ma ridicasem și ma gândeam la rana mea, când ceva ma înțepă la ochiu. Am simțit o durere așa de strașnica încât îmi dusei mâinile la cap și începu să strig.

— Ce, fuseses din nou rănit ?

— Nu, Ma înțepaseea, mama lui Regeb.

M'a înțepat cu furca drept în ochiu, Noi o uitasem. Au sărit băieții, voiau să taie pe loc. «Lăsați-o, am zis, e mama », Și n'am lăsat să-i facă nici un râu. Așa l-am prins pe Regeb. Așa am ramas cu un singur ochiu. Eră un om viteaz ! . . .

Se făcu liniște. Chiro începui să-l laude pe Vitan Ciușul, dar acesta nu-l ascultă, privea înaintea țâcea. Ochiul cel sănătos începui sa lucească și parcă se adună în el încă o lacrimă.

— Nu mi-e greu de asta — zise Vitan. — Nu mi-e de ochiu, ci mi-e greu după vremea aia, după tinerete. Ah, tinerete, tinerete !

Tresări, se îndreptă și zise :

— Destul. Nu săntem femei. Ia umflă cimpoiul, amice ! Mai zăvreun cântec vitejesc de altă data. Nevastă, mai adu vin !

UN PUM DE CENUSE

De mai bine de șase ani nu ne mai văzuserăm cu moș Gheno. Șase ani și mai bine nu mai trecuserăm pe drumurile astea, pe care mergeam cândva și ne întorceam cu el, când ne duceam la schelă. Nimic nu se schimbă : povârnișurile dulci ale dealurilor, câmpul, fâșiile ogoarelor cu mirista galbenă, drumurile asternute între ele ca niște serpi, apoi lărgimea aceea, linia fără sfârșit orizontului, desfăcută cât mai bogat ca sa cuprindă cerul întreg de deasupra. Și, deaparte, undeva, un punct mic, o moară de vânt, care își învărteste a lene aripele albe, de tse pare face semn din mâini și se cheamă.

Moș Gheno se întoarce la mine surâzânduși, ma privește. Il pricep : multe spuseseam, multe mai aveam să ne spunem. Si când am pătruns în pădurea Ilanlăcului, când am văzut tinerii copaci de stejar cu frunzișul, alinați unul lângă altul, ca scând în fiecare eră un sufl și fletele acestea, orânduie la o vesnică nemișcare, își șopteau ceva ; când am văzut micile piene din pădure acoperite cu iarbă uscată, mărâcinii cu măceșii roșii, cotiturile drumului cucâte o

buturugă în lături, ce-siarată rădăcinile niște serpi negri ; când am văzut toate astea, dintr'odată mi se lămură, că de aici încolo drumul nu ducea nicăeri în altă parte decât la hanul dela Antimovo și strigai, căsa acopâr zgomotul rotilor :

— Ce a ajuns Sârândoaia, moș Ghenule ? Ce e cu hanul dela Antimovo ?

De data asta moș Gheno nu surâse și făcu un semn care ma sperie. Numai de cât trase hățurile cailor și crezui că vrea să oprească pentru că de zgomotul rotilor nu putea vorbi. Dar moș Gheno privi spre pădure, opri căruțasi și zise :

— Iată-l pe Chiro, Chiro Cotomanul. El știe, el vrea sa ne povestească. Ia vino, mă Chirule, încoace !

La marginea pădurii, acoperit până la brâu de tufiș, stătea un moș de statură mică. L-am recunoscut pe Chiro. Îmbătrânise de doua ori mai mult, de doua ori eră mai abătut, mai trist. Veni la noi, se salutară cumos Gheno, mă salută pe mine, dar privirea i-eră nepăsătoare, străină. Am înțeles că nu ma recunoscuse.

— Unde-ți sunt ochii, mă Chirule ! — Ńertă moș Gheno, Nu-l cunoști cine este ?

Chiru mă privă două oara, clipi din ochi și surâse.

— Mă, dascăle, tu esti? Nu putui sa te cunosc. Ma uit, ofițer, de unde sa stiu câ esti tu, Hai, bine ai venit, dascăle, U-U, și tu te-ai făcut mărime! Abia acum am dat mâna căvechi prieteni.

— Chimie — zise moș Gheno — învățătorul vrea să-i povestești de Vasilica, de han.

Chiru mă privi, căși cântu credeă că nu știu nimic.

Ne așezarăm toți trei în umbră

— Hei, dascăle! S'a dus. Nu mai e Sărăndoaia, nici hanul. Am ramas ca niște orfan. Dacă mai eră hanul, ce erai sa ma găsești aici? Strasnic lucru a fost! Am să-ti povestesc, Cum să nu-ți povestesc, când pe toate le-am văzut cu ochii mei!

Moș Gheno deshâmă ca și ne așezarăm toți trei la umbră,

— Râu a fost de cum s'a auzit că sa fie războiu — începui Chiru. În satul nostru a venit cavalerie românească, cu un locotenent în cap, unul înalt și râu. Au început sa strângă vitele. Ma știu că eu cam hoinăresc, dar am puțin pământiar copiii își caută de treabă. Aveam doi boișori erau din prâsila noastră, tineri și frumoși doi porumbei.

Au venit să-i ridice. Ma uit; fiu-meu căhare Ivan, încrunțat și tremurând nu vrea să-i dea.

« Tată, strigă el, am sa pun mâna pe topor! » — « Taci, îi zic eu, taci că ne omoară ». Ce să facem, nu le putem tine piept. Am dat vitele. Îi venea greu feciorului. S'a dus pe lângă boi și vită e, dar pentru că ne hrăneau — apucă de-i sârută. Au luat boii și au plecat.

Dar, sa lăsăm asta, greu, negreu după vite — sunt și altelucruri mai grêle. Șatunci ca acum, păzeam pădurea asta. Viu într'o zi și vâd că soseste armată multă, artilerie, cavalerie, infanterie. Merg drept peste câmp, se duc mereu spre graniță. După un ceas, doua se auzi bubuitura de tun. Imi făcui cruce și-mi zisei: Doamne, ajută acum pe Bulgari.

Multă oaste a mai trecut. Și totprivindu-i câți sunt, mi-am zis; Nu e șagăreabă asta, oamenii ăștia au sa dea piept acolo, au sa se împotrivesc. Și când colo, chiar în aceeași spre seară începură sa se întorcă. Și toasă, mereu peste camp, peste dealuri. Acum e acum, mi-am zis eu și mă gândeam sa fug sau să măscund în pădure. Și așa cum stăteam și priveam, cineva ma strigă. Ma întorc, soldati romani. De unde să-i vâd când au sosit. Vino, zic ei, aici. M'adus. Tu, zic ei, știi unde este hanul dela Antimovo?

Cum sa nu știu, zic eu — eu le cam pricep limba. Hai, zic ei, săne duci până acolo. Bine! Am pornit. Nu erau prea mulți — erau cam la vreo zece insi. Și măcasa fi fost armată adevărată, dar erau de-ăia de duc căruțele, trenari.

Mergem pe drum și măgândesc: Vasilica e proastă sa stea pe așa vreme, o fi închishanul și s'o fi dus la oras. Dar când am ajuns, ce să vâd — hanul deschis. Și măcar să se ferească cumva, să se îmbrace mai sărăcăcios, dar ea îmbrăcată bine, veselă, ca și când nu eră războiu, ci nuntă. Nici câ vrea sa știe. De cum o zăriră mocanii, își muscară limba. Incepură sa se uite unul la altul, să-sida ghionturi.

La început nu eră nimic. Au mâncat și băut. Și se și grăbiau. Dar omuțând se grăbește, ușor i se suie vinul la cap. S'a umbătat oamenii și începură să se uite la Vasilica, începură să-i arunce câte o vorbă. Măuit se u la ea, îi fac cu ochiul sa pièce, să fugă. Nu mă înțelege, răde-aia când Dumnezeu vrea sa piardă pe cineva mai întâiu îi ia mintea omului. Mai, fetițo, măgândesc eu, acum ai găsit vreme sa câștigi bani, acum ți-a venit sa te arăți că ești frumoasă!

— Stai — zise moș Gheno. — Ce, tu vrei sa zici că Vasilica se îmbrăcase frumos, într'adins pentru ei, pentru mocanii?

— Nu, nu zic asta. Dar ma miram. Apoi ma gândii și mi-am zis: așa e ea, veselă.

— Pe urmă?

— După aia începui sa fie râu — auzeam cum își șoptesc, pricepeam la ce se îndeamnă să facă. Unde e Calmucul, mă gândesc eu. El, de unde niciodată nu se mișcase dela han, unde o fi acum? Tocmai adusesse Vasilica vin și se întorcea. Unul

se sculă, se luă după ea și o apucă de mână. Atuncio văzui că se supără, își trase mâni și împinse. Apoi fugi pe după teighea și se ghemui ca pisică. Se ridicară cu toțișârîră asupra ei, ea începui să strige, țipă. Deodatîm rînd cu ea, din pivniță — capacul pivniței ră acolo — iesi Calmucul. Frate! îl văd ca acum! Când se îndreptă namila aia de om, ma uit, tineă toporul în mână. După cum privea — ma gândeam — așa trebuie să privească oamenii cari sunt dusi la moarte.

Ei se repeziră din nou. Calmucid privi pe Vasilica, o văzucă plînge, și unde urlă odată, ridică toporul și pocni pe unul. Toti fugiră afară, fugii și eu.

Al pe care îl tăiasă Calmucul, gemea. Se repeziră unii să-l desbrace, iar ceilalți încărură puștile, se apropiară de usa și începură să tragă. Au tras, au tras. Tremuram toți. Doamne, îmi ziceam, ce s'o fi întîmplat, i-au ucis! Auziam cum se sparg sticlele de pe teighea, dar eram depărte, nu puteam vedea nimic. În cele din urmă opriră împușcăturile și pătrunse înăuntru. N'au stat multă vreme și au iesi afară. Unul începui să tragă cele două aripi ale ușei, ca să închidă. Atunci privii și văzui înaintea teighele pe jos, sta întins Calmucul și lângă Vasilica. El cu fata în sus, ea cu fata pământ.

Inchiseră ușile, începură să strigă, se grăbeau. Ma uit: au dat foc hanului din toate patru părțile. Era clădire veche — iesi fum și după puțin se aprinse. Au plecat. Se înoptase, și m'au luat pe mine cu ei.

Mos Gheno înhămă cași pornirăm.

Chiro povesteă acum ca pentru dânsul singur, cum fugise noaptea prin porumburi cum a scapat. Eu nu-l mai ascultam. Iată și hanul — adică locul hanului. Nu mai era marea clădire bătrână, nimic nu oprea privirea și câmpia se vedea și înainteași înapoi. Locul însus parcă se schimbasese. Rămăseseră numai zidurile ogrădei, și grămadă de bolovani, pământ, grinzipe jumătate arsă cărămizi.

Până și urzicile își făcuseră loîntră ruini. M'am oprit ca în iata un mormânt.

Chiro îl lăsă pe mos Gheno și veni lângă mine.

Bolovani și cenușe. Asta e tot ce a rămas din hanul delat Antimovo

Ce te uiti? — zise el. — Bolovani și cenușe. Asta e tot ce a rămas din hanul delat Antimovo.

(Urmează)

IORDAN IOVCOV

din bulgărește de V. C. Hrisicu
cu desene de I. Teodorescu Sion